

Nimed Marmortahvlitel.

1928-1 aastal, mil Eesti Vabariik sai 10-ne aastaseks ja sama aasta lõpul (28.11) tähistati ühtlasi ka Vabadussõja alguse 10-ndat aastapäeva, sai paigaldatud Hageri kiriku altari ruumi seintele kolm marmortahvlit. Altarile vaadates vasakupoolsele seinale oli paigutatud tahvel, kuhu oli kirjutatud 24 mehe nimed, kes Hageri kihelkonnast olid Vabadussõja lahingutes langenud. Nimede all oli piiblisalm (Ilm.2,10): „Ole ustav surmani, siis ma annan sulle elukrooni.“

Parempoolsele seinale oli pandud kaks kivitahvlit, kuhu oli kirjutatud 55 nime. Need mehed Hageri kihelkonnast olid langenud 1. maailmasõja ajal Vene tsaari armee ridades lahinguväljadel võideldes.

Nõnda püsisid need mälestustahvlid kirikuseinal kuni Eesti okupeerimiseni Nõukogude Liidu poolt juuniku keskpaiku aastal 1940. Kuid varsti seejärgi lasti Hageri Valla Täitevkomitee poolt need tahvlid sealt maha võtta ning viidi minema.

Umbes aasta hiljem augustis 1941 peale selle kui me kodumaa oli okupeeritud Saksa sõjaväe poolt avanes võimalus panna need mälestustahvlid jällegi oma endistele kohtadele tagasi. Seejärgi hakati neid kõikjalt otsima kuni pärastise kirikumehe Arvo Kallaste abiga need leiti üles. Hageri Täitevkomitee esimehe talu laudast sõnniku alt. Pea olid need mälestustahvlid pandud taas kirikuseintele tagasi ning kogudus võis seeüles rõõmustada, kuigi meil tol ajal, mil sakslased peremehetsesid me maal tegelikult polnud riiklikku iseseisvust.

1944. a. sügisel taastus uuesti Nõukogude võim Eestis ja seejärel mõne aasta jooksul jäid need tahvlid oma paikadele edasi.

Kuid 1948-1 a-l tõusis jällegi esile see vana küsimus nende tahvlite kirikust kõrvaldamiseks. Kogudus sai ametivõimudelt käsu viia nad sealt minema. Ja kui siis kord kohalikud võimumehed olid tulnud kirikusse seda küsimust lahendama ja koguduse esindajana oli kohal kirikunõukogu liige- pärastine koguduse kauaaegne juhatuse esimees Hans Laaser, toimus nende vahel järgmine sõnavahetus: Täitevkomitee esindaja ütles: „Koristage otsekohe siit seintelt need tahvlid ära!“ H. Laaser vastas: „Kas te ei näe milliste suurte sepanaeltega on need tahvlid siia seintele kivimüüri sisse paigaldatud. Neid on väga raske sealt kätte saada.“

Aga ma pakun teile välja teise võimaluse: tehkem nii, nagu neid polekski seal seinal. Me krohvime ja lupjame nad üle nii, et mitte keegi neid seal seinal enam ei näe.“ „No tehke see töö ära, me siis vaatame üle ja otsustame, kuidas selle asjaga jääb“, vastati H. Laaserile. Töö sai tehtud ja üle kontrollitud ja kuna tõepoolest midagi polnud seinal näha, jäidki need mälestustahvlid sinna lubja alla seinale edasi. Möödus üle 40-e aasta ja elati Nõukogude Liidus ja ENSV-s Gorbatsõvi perestroika lõpuperioodi aegu. Eesti Muinsuskaitse Selts korraldas Hageris nende esimehe T. Velliste juhtimisel kihelkonnapäeva, mil kogudusemaja välisseinale pandi tahvel, kuhu oli kirjutatud, et: „Selles majas asutati 1907.a. Hageri Haridusselts.“ Muinsuskaitse Seltsi kuuluvad noormehed puhastasid ka kiriku altariruumi seintel asuvad sõdades langenute mälestusmärgid jälle krohvi ja lubja alt esile ning tegid nii head tööd, et isegi neil olevaid isikute nimesid polnud tarvis uuesti üle värvida. Jõudis kätte Eesti Vabariigi 71. aastapäev. Päev enne seda, 23. veebruar 1989 peeti Hageri kirikus tänujumalateenistus koos nende mälestustahvlite avamistseremooniaga. Altariväärile oli paigutatud 79 süütamata küünalt. Kahel pool altari ääres seisis rahvariietes neiu süüdatud küünaldega. Kui õpetaja altaris langenuid mälestades ütles lahkunu nime, süütas neiu ta auks ning mälestuseks küünla altari vääril. Nõnda said kõik 79 langenut nimeliselt mälestatud. Enne seda aga oli toimunud riidega kaetud tahvlitelt katte äravõtmine, mida toimetasid juhatuse esimees Hans Laaser, kelle teene ju oli, et need tahvlid üldse alles jäid, ning teisena Hageri koguduse liige Jaan Luisk, kes oli ühtlasi Vabadussõja veteran. Kirikusse oli toodud ka Eesti sini-must-valge lipp ja kogudus laulis Eesti hümn. Kirik oli rahvast täis, väljas aga möllas lumetuisk. See oli unustamatu päev ning ainulaadne jumalateenistus kogu Hageri koguduse ajaloos.

Paul Saar

Praost emeeritus